

Explaining the role of diversifying economic activities in increasing the economic and social resilience of touristic villages in Rasht county against the covid-19 disease

Shiva Ganjian¹, Nasrollah Molaei-Hashjin^{2*}, Atosa Bigdeli³

1- PhD Candidate of Geography and Rural Planning, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

2-, Professor of Geography Department, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

3-, Assistant Professor of Geography Department, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

Received: 08 October 2023

Accepted: 09 January 2024

Extended Abstract

Introduction

In Iran, due to the spread of the Corona virus, the number of tourists decreased compared to previous years. Tourism in all the cities and villages of Iran has caused a lot of irreparable damage during the Corona era, and the highest damage estimate was related to touristic villages. In this regard, what is significant and important in the topic of Covid-19 in the tourism sector is the economic and social resilience of touristic villages against this crisis. The damage caused by the corona crisis to tourist villages in many cities of Iran, including Rasht County, is very high, but what is important in the meantime is the recovery and return of rural residents to their original state after facing unfortunate conditions, including (Covid-19 virus). Based on this, one of the most effective approaches in improving and returning villagers to their original conditions is the approach of diversifying economic activities. In fact, Corona has affected the economy of households and the tourism sector of this County in the short and long term. The market of some tourism handicraft products of the city, as well as some of the businesses related to tourism, has been disrupted directly and indirectly. Based on this, the level of economic and social resilience of people against the ongoing crisis has decreased. This is especially the case in villages that do not have a variety of economic activities. In such a way that by reducing the diversity of economic activities in touristic rural areas, their economic and social resilience will decrease against the upcoming crises like Corona. Therefore, one of the important ways to increase economic and social resilience in tourism villages against Corona is diversifying economic activities. In this regard, the purpose of this research is to explain the extent of diversification of economic activities in increasing the economic and social resilience of the touristic villages of Rasht County against the covid-19 disease, to be recognized as a way of thinking and by providing solutions and results. It is desirable to plan and with different orientations (economic and social), try to preserve the survival of villages, and also seek to investigate and investigate the following question: To what extent does diversification of economic activities increase resilience? Economic and social recovery of touristic villages of Rasht County against the disease of covid-19; Does it have an effect?

Methodology

The current research is practical in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of its nature and methodology, and SPSS and GIS software were used to analyze the data. The statistical population is all people in the field of tourism businesses in the touristic villages of

* . Corresponding Author (Email: nmolaeih@iaurasht.ac.ir)

Copyright © 2023 Journal of Geography. This is an **Open Access** article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution- noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages provided the original work is properly cited.

Rasht County in the districts (Central, Khokhbijar, Lasht Nasha, KochSefahan, Sangar, Khammam), which in a natural situation; They are located in coastal, plains and foothills, and their sizes are divided into small, medium and large villages. In order to determine the sample size, available sampling was used. In this regard, the number of (170) people was determined separately for each of the villages based on their size and population. In the second part, there are managers of tourist villages (Village managers (DEHYAR), village council members). The sample size of the sample members was based on the available sampling, which was finally determined based on the proposed (available) sampling, the number of (37) people.

Results and Discussion

The results of sample t-test and Spearman's correlation showed that diversification of economic activities at a significance level of 0.000 has a great impact on increasing the economic and social resilience of touristic villages. Finally, the results of categorizing the level of economic and social resilience in each of the parts of Rasht County, focusing on the diversity of economic activities, showed that the state of economic and social resilience after creating the diversity of economic activities from the views of council members and Village managers (DEHYAR); In the central district with the number of (31 people) and 83.78 percent, in the Khokhbijar district with the number of (29 people) and 78.37 percent, in LashtNasha district with the number of (31 people) and 83.78 percent, in the KochSefahan district with the number of (32 people) and 86.48 percent, in Sanger district with the number of (32 people) and 86.48 percent, in Khammam district with the number of (30 people) and 81.08 percent; It was evaluated favorably.

Conclusion

The results of the research showed that diversifying agricultural livelihood strategies, animal husbandry, fishing, handicrafts, etc. will increase the household's ability to earn more income, higher food security, etc. According to the descriptive findings, most of the people had a job (in the field of tourism) before the corona virus, and due to the conditions of the corona virus, they either migrated from the village or switched to another job with low and medium income. In sum of the results, the current era (post-coronavirus tourism) is not in normal conditions for touristic villages. This period will create difficult conditions for the people of the business because the connection chain is the Corona crisis and in this situation, the people of the business are facing a difficult situation in the field of tourism in the villages of Rasht County. Therefore, considering the concerns caused by Corona and the impact on the economic situation and the economic insecurity of the life of tourism businesses, we should look for more favorable conditions along with diversification of economic activities.

Keywords: Diversification of economic activities, Socio-economic resilience, Touristic villages, Rasht county, Covid-19



پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تبیین نقش تنوع بخشی به فعالیت های اقتصادی در افزایش تاب آوری اقتصادی و اجتماعی روستاهای گردشگرپذیر شهرستان رشت در برابر بیماری کووید-۱۹*

شیوا گنجیان - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

نصرالله مولایی هاشجین^۱ - استاد گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

آتوسا بیگدلی - استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۶

چکیده

در سکونتگاه‌های روستایی آنچه اهمیت بسیاری دارد، شکنندگی معیشت جامعه روستایی و فعالیت‌ها و مشاغل مرتبط با زیربخش‌های اقتصاد روستایی متأثر از بحران کروناست، برای مقابله با این بحران و تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی، بحث تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی برای روستاهای گردشگرپذیر مطرح می‌گردد. در این راستا، پژوهش حاضر با هدف تبیین میزان تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی در افزایش تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی روستاهای گردشگرپذیر شهرستان رشت در برابر بیماری کووید-۱۹، انجام شده است. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است و از لحاظ ماهیت و روش شناسی توصیفی - تحلیلی می‌باشد، همچنین به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار SPSS و GIS استفاده شده است. ویروس کرونا در اوایل ژانویه ۲۰۲۰ توسط سازمان بهداشت جهانی در کشور چین گزارش شد. این ویروس به سرعت در منطقه ووهان چین گسترش یافت. در پی بحران شیوع کرونا ویروس در نقاط مختلف جهان، شیوع آن به طور رسمی در تاریخ ۲۹ بهمن ۱۳۹۸ توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تایید شد. در کشور ایران نیز با شیوع ویروس کرونا، شمار گردشگران ۹۰ درصد نیز نسبت به سال‌های گذشته با کاهش روبه‌رو شد. گردشگری در همه‌ی شهرها و روستاهای ایران در دوران کرونا خسارت‌های جبران‌ناپذیر زیادی را به بار آورده است که بیشترین برآورد خسارات به روستاهای گردشگرپذیر مربوط بوده است. نتایج آزمون‌های تی تک نمونه‌ای و همبستگی اسپیرمن نشان داد، تنوع بخشی در فعالیت‌های اقتصادی در سطح معناداری ۰/۰۰۰، تاثیر زیادی در افزایش تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی روستاهای گردشگرپذیر دارد. در نهایت، نتایج دسته‌بندی میزان تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی در هر یک از بخش‌های شهرستان رشت با تمرکز بر تنوع فعالیت‌های اقتصادی نشان داد، وضعیت تاب‌آوری اقتصادی - اجتماعی پس از ایجاد تنوع فعالیت‌های اقتصادی از دیدگاه اعضای شورا و دهیاران؛ در بخش مرکزی با مقدار (۳۱ نفر) و درصد ۸۳/۷۸، در بخش خشکبیجار با مقدار (۲۹ نفر) و درصد ۷۸/۳۷، لشت نشاء با مقدار (۳۱ نفر) و درصد ۸۳/۷۸، در بخش کوچصفهان با مقدار (۳۲ نفر) و درصد ۸۶/۴۸، در بخش سنگر با مقدار (۳۲ نفر) و درصد ۸۶/۴۸، در بخش خمام با مقدار (۳۰ نفر) و درصد ۸۱/۰۸ درصد؛ مطلوب ارزیابی شد.

واژگان کلیدی: گردشگری، تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی، تاب‌آوری، ویروس کرونا

*. این مقاله مستخرج از رساله دکتری خانم شیوا گنجیان به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت می‌باشد.

مقدمه

ویروس کرونا در اوایل ژانویه ۲۰۲۰ توسط سازمان بهداشت جهانی در کشور چین گزارش شد (WHO, 2020). این ویروس به سرعت در منطقه ووهان چین گسترش یافت، و در ابتدا تا حدود زیادی توسط رهبران سیاسی در سرتاسر جهان نادیده گرفته شد (Post and et al, 2020). در پی بحران شیوع کرونا ویروس در نقاط مختلف جهان، شیوع آن به طور رسمی در تاریخ ۲۹ بهمن ۱۳۹۸ توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تایید شد. کووید ۱۹ دنیا را با بحران سلامت پیش‌بینی نشده‌ای مواجه نمود و تاثیر عمیقی روی جوامع داشته است

(Liu and et al, 2020, Qiu and et al, 2020, Zhang & Ma, 2020)، مقاصد گردشگری از جمله بخش-هایی است که بیشترین تاثیر منفی را از این بحران پذیرفته است. با توجه به شدت فزاینده و خشم بحران‌ها در طی یک دهه گذشته (Pennington-Gary, 2018) و با افزایش دسترسی به اطلاعات در مورد این رویدادها منجر به تشدید بحران‌هایی شده است که بر فعالیت گردشگری تاثیر مستقیم می‌گذارند (Schroeder and et al, 2013). مقاصد گردشگری به طور ویژه مستعد عواقب تغییر اوضاع هستند (Becken and Hay, 2007)، زیرا با تعداد فزاینده‌ای از رویدادهای غیر قابل کنترل روبرو می‌شوند (Cedano & Gary, 2018).

در حال حاضر در کل دنیا با بحران سلامت کووید ۱۹ روبرو است و همه‌گیری این ویروس در جهان به مراتب جدی‌تر از بحران سارس و آنفولانزای خوک است به گونه‌ای که کووید ۱۹ در صنعت گردشگری به عنوان نمونه‌ای کلاسیک از یک رویداد قوی سیاه شناخته شده است (ترابی‌فارسانی و بهادری، ۱۳۹۹). رویداد قوی سیاه استعاره‌ای است به اثرات شدید ناشی از برخی از رویدادهای غیرقابل پیش‌بینی و نادر. شیوع کووید ۱۹ در بسیاری از کشورها از جمله چین، ایران، ایتالیا، اسپانیا و فرانسه و غیره به قرنطینه و تعطیلی کامل هتل‌ها و سایر بخش‌های گردشگری منجر شد (ترابی‌فارسانی و بهادری، ۱۳۹۹).

در این راستا، در کشور ایران نیز با شیوع ویروس کرونا، شمار گردشگران نسبت به سال‌های گذشته با کاهش روبه رو شد. گردشگری در همه‌ی شهرها و روستاهای ایران در دوران کرونا خسارت‌های جبران‌ناپذیر زیادی را به بار آورده است که بیشترین برآورد خسارات به روستاهای گردشگری پذیر مربوط بوده است. در این راستا، آنچه در مبحث کووید ۱۹- در بخش گردشگری قابل توجه و اهمیت است، تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی روستاهای گردشگری پذیر در برابر این بحران می‌باشد. آسیب‌هایی که بحران کرونا برای روستاهای گردشگری بسیاری از شهرهای ایران از جمله شهرستان رشت بسیار بالا متصور می‌شود، ولی آنچه در این بین حائز اهمیت است، بهبود و بازگشت ساکنین روستایی به حالت اولیه پس از رویارویی با شرایط ناگوار از جمله (ویروس کووید-۱۹) است. بر این اساس، یکی از رویکردهای موثر در بهبود و بازگشت روستاییان به شرایط اولیه، رویکرد متنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی است. اعتقاد کلی بر این است که تنوع، شالوده و اساس ثبات و پایداری است و هر اندازه سیستمی متنوع‌تر گردد، پایداری و پویایی آن در طول زمان و در مکان‌های مختلف نه تنها در مقابل تنش‌های درونی، بلکه در مقابل تنش‌های بیرونی نیز حفظ می‌گردد (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱). در واقع کرونا در کوتاه مدت و بلندمدت بر اقتصاد خانوارها و اقتصاد بخش گردشگری این شهرستان تاثیرگذار بوده است. بازار برخی از محصولات صنایع دستی گردشگری شهرستان و همچنین بخشی از کسب و کارهای مرتبط با گردشگری به طور مستقیم و غیرمستقیم دچار اختلال شده است. بر این اساس، میزان تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی افراد در برابر بحران پیش‌روی کاهش یافته است. این موضوع به ویژه در روستاهایی که فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی هستند، بیشتر است. به گونه‌ای که با کاهش میزان تنوع فعالیت‌های اقتصادی در مناطق روستایی گردشگری پذیر، تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی آنها در برابر بحران‌های پیش‌روی همانند کرونا کاهش می‌یابد. بنابراین یکی از راهکارهای مهم افزایش تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی در روستاهای گردشگری پذیر در برابر کرونا، تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی است.

بر این اساس، هدف از این تحقیق، تبیین میزان تنوع بخشی به فعالیت های اقتصادی در افزایش تاب آوری اقتصادی و اجتماعی روستاهای گردشگرپذیر شهرستان رشت در برابر بیماری کووید-۱۹، به عنوان یک شیوه تفکر شناخته شود و با ارائه راه حل و نتیجه مطلوب برنامه ریزی و با جهت گیری های مختلف (اقتصادی و اجتماعی)، سعی در حفظ بقای روستاها نماید، و همچنین به دنبال بررسی و کنکاش سؤال ذیل است:

تنوع بخشی به فعالیت های اقتصادی به چه میزان در افزایش تاب آوری اقتصادی و اجتماعی روستاهای گردشگرپذیر شهرستان رشت در برابر بیماری کووید-۱۹؛ تاثیر دارد؟

مبانی نظری

سازمان بین المللی همکاری اقتصادی و توسعه (۱۹۹۴)، گردشگری روستایی را فعالیتی چند وجهی و پیچیده تعریف می کند که مواردی چون: گذران اوقات فراغت، طبیعت گردی، پیاده روی و کوهنوردی، سوارکاری، ماجراجویی، بهداشت و سلامت، شکار و ماهیگیری، سفرهای آموزشی و پژوهشی و ... در بر می گیرد (رضوانی و بیات، ۱۳۹۳: ۱۹). در این سکونتگاهها آنچه اهمیت بسیاری دارد، شکنندگی معیشت جامعه روستایی و فعالیت ها و مشاغل مرتبط با زیربخش های اقتصاد روستایی متاثر از بحران کروناست. مثلا کسب و کارهای روستایی و بخش صنایع دستی و کوچک و خدمات گردشگری احتمالا متحمل بیشترین ضرر و زیان ها شده اند و ممکن است این شرایط تداوم نیز داشته باشد (ضیاء نوشین، ۱۳۹۹: ۴۴). در این بین، برای مقابله با کرونا، بحث تاب آوری برای روستاهای گردشگرپذیر مطرح می گردد مفهوم اصطلاح تاب آوری مکررا باز تعریف شده از طریق اکتشافی، استعاری و هنجارهای توانایی، توسعه پیدا کرده است (Adger, 2000: 350)، در نظام های انسانی (Leble et al, 2006: 19).

تاب آوری اجتماعی به دلیل تاثیر فراوان بلایا بر مردم و جوامع، توسط بسیاری از محققان به عنوان یک مولفه کلیدی در تاب آوری در نظر گرفته می شود (Kwork et al, 2016: 200)، و به عنوان توانایی یا ظرفیت افراد، واحدهای اجتماعی (مانند جوامع، سازمان های اجتماعی)، و سیستم های اجتماعی از خانواده ها گرفته تا جامعه وسیع تر برای مقابله، مقاومت و بازیابی از یک فاجعه توصیف می شود (Maguire and Hagan, 2007: 550). سطوح تاب آوری اجتماعی اغلب به تعدادی از عوامل پیچیده محلی و منطقه ای، مانند وضعیت اجتماعی-اقتصادی، میزان حمایت خارجی و ارائه کمک و تجربه گذشته بحرانها بستگی دارد. پیچیدگی پدیده تاب آوری اجتماعی ایجاب می کند که سیاستگذاران، متخصصان و محققان ویژگی های منحصر به فرد جوامع انعطاف پذیر را درک کنند تا به آنها کمک کنند برای بلایا و موقعیت های آسیبزا بهتر آماده شوند و بهبود یابند، از این رو، تاب آوری اجتماعی باید به عنوان توانایی فعال هستی ها و مکانیسم های اجتماعی تصور شود، در مقابل تعریف آن تنها به عنوان قابلیت واکنشی پاسخگویی به بحران، زیرا تاثیر بلایا را می توان تا حد زیادی با افزایش تاب آوری پیش از وقوع بحرانها کاهش داد (Birnbaum et al, 2016: 311). در این راستا، تاب آوری اجتماعی را به صورت ترکیبی از سه بعد تعریف می کنند: ظرفیت های مقابله ای، توانایی کنشگران اجتماعی برای مقابله با انواع سختی ها و غلبه بر آنها، ظرفیت های سازگاری: توانایی آنها در یادگیری از تجارب گذشته و وفق دادن خود با چالش های آینده در زندگی روزمره شان، ظرفیت های تحول: توانایی آنها برای ایجاد مجموعه ای از نهادها که رفاه فردی و پایداری اجتماعی در برابر بحران های آینده را تقویت می کند (طهماسبی-مقدم و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۱۰۴).

تاب آوری در اقتصاد نیز، به عنوان واکنش و سازگاری ذاتی افراد و فعالیت آنان در برابر مخاطرات است، به طوری که آنها را قادر به کاهش خسارات و زیان های بالقوه ناشی از مخاطرات سازد. به دلیل به هم پیوستگی وسیع در سطح اقتصاد کلان، تاب آوری

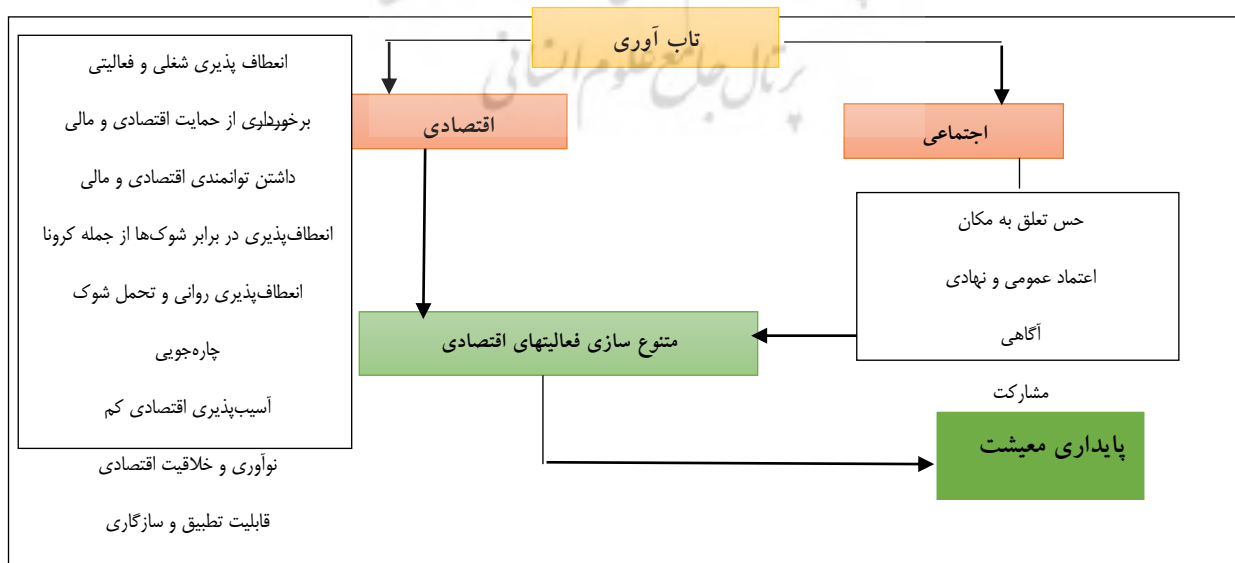
اقتصادی نه تنها به ظرفیت‌های شغلی افراد بلکه به ظرفیت همه نهادها وابسته است (Rose, 2004: 386). همچنین تاب-آوری اقتصادی اشاره به توانایی افراد و جوامع برای ایستادگی در برابر بحران‌ها و بازگشت سریع به پتانسیل‌های اولیه را دارد. بر این اساس ساختارهای اقتصادی تاب‌آور مانع از این می‌شوند که شوک‌ها و ضربه‌های اقتصادی تأثیری به سزا و پایدار بر سطح درآمد و اشتغال داشته باشند و به تبع آن می‌توانند تورم اقتصادی را کاهش دهند (Giudice et al, 2017: 14).

در این راستا، بحث متنوع‌سازی اقتصادی در روستاهای گردشگرپذیر در برابر تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی در مقابله با ویروس کرونا مطرح می‌گردد. متنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی در کشورهای در حال توسعه برای بهبود رابطه مبادله و رشد اقتصادی این کشورها بعد از جنگ جهانی دوم مطرح شده است. از جمله نظریه‌پردازان اقتصادی که در این چارچوب فعالیت داشته‌اند، می‌توان به افرادی از جمله پریش (۱۹۵۰)، و هانس (سنگر) (۱۹۵۰)، اشاره نمود. این افراد طی مطالعاتشان عنوان کردند که رابطه مبادله مواد اولیه نسبت به کالاهای صنعتی و یا رابطه مبادله کشورهای در حال توسعه نسبت به کشورهای توسعه‌یافته طی چند دهه اخیر کاهش یافته است. به همین دلیل بحث متنوع‌سازی در صادرات برای کشورهای در حال توسعه برای بهبود رابطه مبادله مطرح شده است. متنوع‌سازی در این مبحث به مفهوم تغییرات صادرات از مواد اولیه به کالاهای صنعتی و افزایش سهم و تعداد کالاهای صنعتی در صادرات غیرنفتی است (خدادای، ۱۳۸۲). در این راهبرد، گسترش حمایت موثر از اقتصاد غیرزراعی روستایی بخش مهم راهبرد توسعه روستایی محسوب می‌شود (موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، ۱۳۸۲)، که نتایج زیر را می‌توان برای آن متصور بود: فعالیت‌های متنوع اقتصادی توانایی جذب حجم زیادی از نیروی انسانی مازاد روستایی را داراست، به طوری که در کشور چین بین سال‌های ۱۹۷۹ و ۱۹۸۵ حدود ۲۲ میلیون نفر از نیروی کار از فعالیت‌های زراعی خارج و جذب سایر فعالیت‌های ایجاد شده در نواحی روستایی شده‌اند (World Bank, 2005: 27). توجه و توسعه سایر فعالیت‌های اقتصادی در نواحی روستایی توانایی افزایش سریع درآمد روستاییان را داراست. از سوی دیگر، گسترش چنین فعالیت‌هایی در تغییر عقاید سنتی افراد موثر خواهد بود به طوری بر اساس گزارش‌هایی که از مناطق مختلف چین و مصر تهیه شده است با گسترش فعالیت‌های غیرزراعی مفاهیمی همچون زمان، بازار، رقابت، حسابداری و کارآفرینی که در جامعه سنتی غالباً مورد توجه قرار نمی‌گیرد اکنون بسیار پررنگ شده بودند (World Bank, 2005: 27).

با توجه به تازگی موضوع پژوهش، مطالعات اندکی در سطح داخلی و خارجی صورت گرفته شده است، ولی به دلیل اندیشیدن با نگاه تخصصی پژوهشگران دیگر، لازم دانسته شد به مطالعات داخلی و خارجی که با موضوع پژوهش حاضر همخوانی دارند، پرداخته شود.

طالشی و سید اخلاقی (۱۳۹۸)، در پژوهشی تحت عنوان، بررسی نقش تنوع معیشتی در تاب‌آوری خانوارهای روستایی حوزه آبخیز حبله رود در مواجهه با خشکسالی، به این نتایج دست یافتند، میزان تاب‌آوری حوزه در سطح نامطلوب و پایین‌تر از سطح متوسط بوده است. بر اساس یافته‌ها، اتخاذ راهبرد تنوع معیشتی در ارتقاء تاب‌آوری خانوارهای روستایی حوزه حبله‌رود در مواجهه با خطر خشکسالی، تأثیر معناداری داشته است. حسن‌پور و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی تحت عنوان، الگوی مدیریت بحران برای بخش عرضه گردشگری ایران، نمونه موردی: بحران شیوع ویروس کووید-۱۹، به این نتایج دست یافتند، الگوی ساختاری ارائه شده برای بخش عرضه در مواجهه با بحران تأیید شد. بر اساس این الگو، برای بخش عرضه گردشگری کشور به منظور مواجهه با بحران در هر یک از مراحل قبل و حین و پس از بحران اهدا، راهبردها و اقدامات لازم تعیین شد. باصولی و جباری (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان، رابطه مدیریت بحران و تاب‌آوری جامعه مقصد گردشگری در بحران کرونا در شهر همدان به این نتایج دست یافتند، تفسیر جامعه میزبان به مدیریت بحران از دریچه تاب‌آوری به تصمیم‌گیرندگان این امکان را می‌دهد تا به طور کامل تأثیرات بحران پاندمیک ویروس کووید-۱۹، بر جامعه و صنعت گردشگری را درک کنند. این پژوهش مسیری یکپارچه

برای مدیریت بحران و تاب‌آوری جامعه پیشنهاد می‌کند تا برای هدایت بحران‌ها و پایداری جامعه گردشگری مورد استفاده قرار گیرد. بهمنی و نازکتبار (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان، بررسی تأثیر سرمایه‌های معیشتی بر بهبود تاب‌آوری روستاییان در همه گیری کرونا، تبیین نقش میانجی بهزیستی اجتماعی، به این نتایج دست یافتند، سرمایه معیشتی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر تاب‌آوری روستاییان در مقابل همه‌گیری کرونا دارد. همچنین نتایج نشان داد که سرمایه معیشتی تأثیر معناداری بر بهزیستی اجتماعی دارد و در نهایت بهزیستی اجتماعی بر بهبود تاب‌آوری اهالی روستا تأثیر معناداری دارد. محمدی (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان، تحلیل و سنجش ارتباط تنوع بخشی اقتصادی با تغییرات سطح تاب‌آوری نواحی روستایی، مطالعه موردی: شهرستان‌های مریوان و سروآباد استان کردستان، به این نتایج دست یافتند، تنوع اقتصادی موجود در منطقه توانسته است در سطح معناداری ۰/۰۰۱، و با میانگین برابر ۴۵/۳، موجب بهبود و ارتقای سطح تاب‌آوری روستاها گردد. لوکاسپاند ناستاسا (۲۰۲۰)، در پژوهشی تحت عنوان، کسب و کارهای روستایی اروپا در طول همه‌گیری کووید ۱۹، طرح ابتکار عمل برای توسعه فعلی و آینده به شناسایی و بررسی ابتکار عمل‌هایی پرداختند که مشاغل روستایی اروپایی برای مقابله با همه‌گیری ویروس کرونا، به کار گرفته‌اند. همچنین اثر آنها را برای توسعه بیشتر محیط کسب و کارهای روستایی پس از همه‌گیری کووید ۱۹، در اروپا مورد بررسی قرار دارند، و به این نتایج دست یافتند، که همه ابتکار عمل‌های نوآورانه توجه خود را به سمت حمایت و توسعه فعالیت‌های مشاغل روستایی در طول همه‌گیری کووید ۱۹، معطوف کردند. پانزر (۲۰۲۲)، در پژوهشی تحت عنوان، گردشگری روستایی در دوران کووید ۱۹- و پس از آن، سفر انتقامی یا فرصتی برای شروع مجدد رشد محور؟ مواردی از ایرلند و آلمان، به این نتایج دست یافتند، تاکنون نه سفر انتقام جویی و نه رشد مجدد راه‌اندازی گردشگری را می‌توان شناسایی کرد، در عوض توسعه کنونی نشان می‌دهد که دو مقصد روستایی برای بازگشت به دوران قبل از کووید ۱۹، تحت شرایط سیاسی می‌باشند. گنجیان و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان، تبیین تاب‌آوری اقتصادی روستاهای گردشگرپذیر در برابر بیماری کووید-۱۹ در روستاهای شهرستان رشت از استان گیلان به این نتیجه رسیده اند که میزان تاب‌آوری اقتصادی افراد در برابر بحران پیش‌روی کاهش یافته است. این موضوع به ویژه در روستاهایی که فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی هستند، بیشتر است. به گونه‌ای که با کاهش میزان تنوع فعالیت‌های اقتصادی در نواحی روستایی گردشگرپذیر، تاب‌آوری اقتصادی آنها در برابر بحران‌های پیش‌روی همانند کرونا کاهش می‌یابد.



شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

مدیریت مالی

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است و از لحاظ ماهیت و روش شناسی توصیفی - تحلیلی می‌باشد، با توجه به موضوع تحقیق از روش‌های اسنادی-کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. ابزار تحقیق پرسشنامه است، ابعاد و شاخص‌های مورد مطالعه با استفاده از مبانی نظری و پیشینه تحقیق تنظیم شد و در قالب پرسشنامه منعکس گردید (جداول ۱ و ۲). همچنین در پژوهش حاضر، از دو بخش جامعه نمونه بهره گرفته شد که به شرح ذیل است:

جامعه آماری کلیه افراد در حوزه کسب و کارهای گردشگری در روستاهای گردشگری پذیر در شهرستان رشت در بخش‌های (مرکزی، خشکبیجار، لشت نشاء، کوچصفهان، سنگر، خام)، می‌باشد، که در موقعیت طبیعی؛ ساحلی، جلگه‌ای و کوهپایه‌ای، قرار گرفته‌اند، که اندازه آنها در مقیاس‌های (روستاهای کوچک، متوسط و بزرگ)، تقسیم‌بندی شده‌اند. به منظور تعیین حجم نمونه از نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد. در این راستا، تعداد (۱۷۰) نفر به تفکیک هر یک از روستاها بر اساس اندازه وسعت و تعداد جمعیت آنها مشخص شد در بخش دوم، مدیران روستاهای گردشگری پذیر (دهیاران، اعضای شورای روستاها)، می‌باشند. حجم نمونه اعضای نمونه بر اساس نمونه‌گیری در دسترس انجام شده است، که در نهایت بر اساس نمونه‌گیری مطرح شده (در دسترس) تعداد (۳۷)، نفر تعیین شد. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از نرم‌افزار SPSS و GIS استفاده شده است.

جدول ۱. گویه‌های متغیر تنوع فعالیت‌های اقتصادی

متغیر	گویه
تنوع فعالیت‌های اقتصادی	تنوع در منابع درآمدی بخش خدمات
	نگهبانی تاسیسات
	خرید و فروش اراضی و مسکن
	یارانه، و مستمری‌ها
	اجاره اموال شخصی
	راننده
	کارگر کشاورز
	کار در واحدهای دامداری
	تنوع در منابع درآمد بخش صنعت
	برخورداری از فعالیت‌های درآمدزای خانگی
	تنوع در منابع درآمد بخش کشاورزی
	تنوع در منابع درآمد بخش صید
	افزایش تعداد واحدهای تولیدی فعال کشاورزی
	افزایش تعداد مراکز خدماتی
	گسترش صنایع کارگاهی در روستاها
	گسترش مکان‌هایی برای ورزش و تفریح
	اشتغال در واحدهای تولیدی فعال در روستاها
تنوع در منابع درآمدی بخش خدمات	

منبع: (قاسمی و جوان، ۱۳۹۳، شیخی، ۱۳۹۰، کریم زاده و همکاران، ۱۳۹۵)

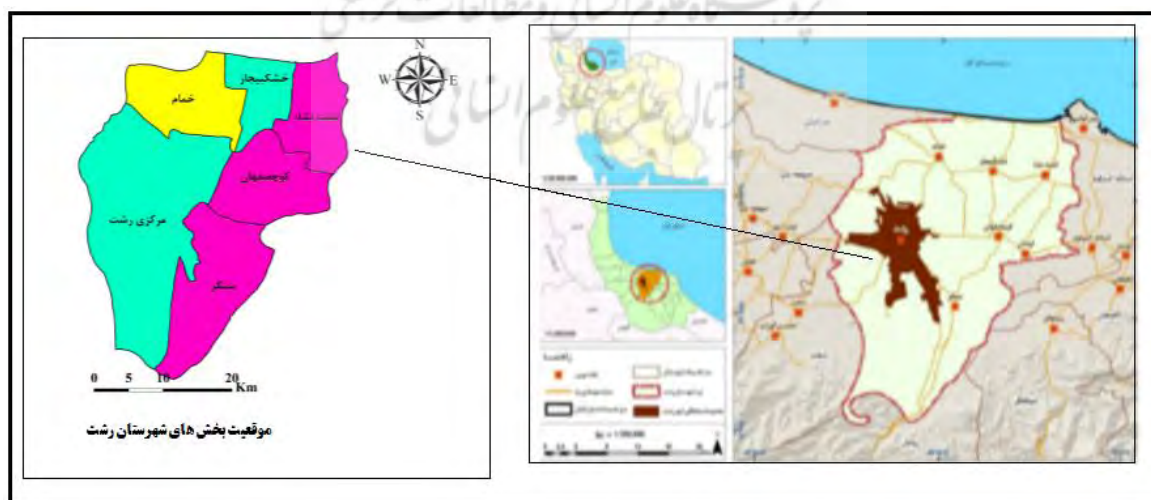
جدول ۲. شاخص های تاب آوری اقتصادی و اجتماعی

شاخص	تاب آوری	شاخص	تاب آوری
حس تعلق به مکان	اجتماعی	انعطاف پذیری شغلی و فعالیتی	اقتصادی
اعتماد عمومی و نهادی		برخوررداری از حمایت اقتصادی و مالی	
آگاهی		داشتن توانمندی اقتصادی و مالی	
مشارکت		انعطاف پذیری در برابر شوکها از جمله کرونا	
		انعطاف پذیری روانی و تحمل شوک	
	چاره جویی در مقابله با بحران		
	آسیب پذیری اقتصادی کم		
	نوآوری و خلاقیت اقتصادی		
	قابلیت تطبیق و سازگاری		
	مدیریت مالی		

منبع: علیقلی زاده فیروزجایی، ۱۴۰۰، سجاسی قیداری و یاراحمدی، ۱۳۹۹، سام آرام و منصوری، ۱۳۹۶، پیران و همکاران، ۱۳۹۶، دلاکه و همکاران، ۱۳۹۶، روستا و همکاران، ۱۳۹۷، ساسان پور و همکاران، ۱۳۹۶، محمدی و همکاران، ۱۳۹۶، Norris et al, 2008, Bush, and Doyon, 2019

محدوده مورد مطالعه

شهرستان رشت مرکز استان گیلان در شمال ایران و مرکز شهرستان رشت است. این شهر همچنین بزرگترین و پرجمعیتترین شهر شمال ایران در بین سه استان حاشیه‌ای دریای خزر (گیلان، مازندران و گلستان) محسوب می‌شود. رشت در ۴۹ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه عرض شمالی واقع شده و فاصله آن از تهران ۳۲۵ کیلومتر می‌باشد. این شهرستان شامل؛ بخش‌های مرکزی شهرستان رشت (دهستان‌های پسیخان، پیربازار، حومه و لاکان)، خشکبیجار (دهستان‌های حاجی بکنده خشکبیجار، نوشر خشکبیجار)؛ سنگر (دهستان‌های اسلام‌آباد، سراوان و سنگر)؛ کوچصفهان (دهستان‌های بلسبینه، کنارسر و لولمان)؛ لشت‌نشاء (دهستان‌های جیره‌نده لشت‌نشاء، علی‌آباد زیباکنار و گفشه لشت‌نشاء) و خمام (دهستان‌های چوکام، فرشکی، چاپارخانه و کته سرخام) می‌باشد، که در حال حاضر در قالب شهرستان جدیدی با دو بخش مرکزی و چوکام با همین عنوان از شهرستان رشت منتزع گردیده است و در تحقیق حاضر شهرستان‌های رشت و خمام محدوده مورد مطالعه را تشکیل می‌دهند.



شکل ۲. موقعیت محدوده مورد مطالعه بر حسب بخش و دهستان

منبع: (نگارندگان، ۱۴۰۱)

بحث و یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

نتایج آماره توصیفی در رابطه با جنسیت پاسخگویان نشان داد، از مجموع ۱۷۰ پاسخگوی مورد بررسی در این پژوهش ۱۱۳ نفر به عبارتی (۶۶/۴۷) درصد جامعه نمونه مردان، ۵۷ نفر با میزان ۳۳/۵۲ جامعه نمونه را زنان تشکیل داده‌اند. میانگین سنی پاسخگویان در بین پاسخگویان ۳۵ سال بوده است. بر اساس نتایج به دست آمده مشخص شد، بیشترین تعداد پاسخگویان با تعداد (۹۸) نفر و میزان ۵۷/۶۴ درصد مربوط به گروه سنی ۳۵ تا ۴۵ سال بوده است. همچنین نتایج نشان داد، تعداد (۴۴) نفر با میزان (۲۵/۸۸) درصد تحصیلات پاسخگویان در سطح زیردیپلم، تعداد (۳۱) نفر با میزان (۱۸/۲۳) درصد افراد پاسخگو بی‌سواد می‌باشند. تعداد (۵۱) نفر با میزان (۳۰/۰۰) دارای دیپلم و تعداد ۳۵ نفر با میزان (۲۰/۵۸) درصد دارای مدرک کاردانی و کارشناسی، و در نهایت تعداد (۹) نفر با میزان (۵/۲۹) دارای تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر می‌باشند. همچنین در ادامه نیز مشخص شد از بین ۱۷۰ نفر پاسخگو (افراد کسبه)، تعداد ۱۱۰ نفر معادل (۶۴/۷۰) درصد، نوع فعالیتشان در بخش گردشگری اصلی بوده است، و همچنین از نظر زمانی نیز تعداد ۱۰۰ نفر معادل (۵۸/۸۲)، به صورت پاره وقت در بخش گردشگری مشغول به فعالیت بودند، و همچنین قابل ذکر است، تعداد (۸۰) نفر معادل (۴۷/۰۵) درصد نوع اشتغالشان در طول سال به صورت فصلی بوده است. در ادامه نیز، به بررسی وضعیت مشاغل گردشگری در زمان قبل و بعد از کرونا پرداخته شد. بر اساس (جدول ۳) نیمی بیشتر از افراد بومی روستاهای مورد مطالعه که به اجاره ویلا و خانه و هتل‌داری مشغول به فعالیت بودند، از حرفه بیرون آمدند و مشغول به فعالیت‌های دیگر شدند. همچنین این نکته نیز قابل تامل است که از میان ۱۷۰ نفر، تنها ۱۰۴ نفر با میزان (۶۱/۱۷)، در شغل گردشگری هنوز مشغول به فعالیت می‌باشند، و این به معنای آنست که شغل‌های مربوط به گردشگری تنها بخش اصلی فعالیت اقتصادی آنها محسوب شده است.

جدول ۳. مقایسه شغل افراد کسبه قبل و بعد از کرونا

ردیف	زمان	هتل-داری	اجاره ویلا و خانه به گردشگران	فروش صنایع دستی	کرایه آلاچیق	رستوران (مخصوص غذاهای گیلانی)	اقامتگاه‌های بوم‌گردی	عکاسی (عکس با لباس‌های محلی گیلانی)	مغازه (فراورده‌های تبدیلی محصولات گیلانی)
فراوانی	قبل از کرونا	۱۴	۶۶	۲۱	۱۰	۲۹	۱۳	۵	۱۲
	بعد از کرونا	۲	۳۲	۱۴	-	۱۰	۴	-	۷
درصد	قبل کرونا	۸/۲۳	۳۸/۸۲	۱۲/۳۵	۵/۸۸	۱۷/۰۵	۷/۶۴	۲/۹۴	۷/۰۵
	بعد از کرونا	۱/۱۷	۱۸/۸۲	۸/۲۳	۰	۸۸۵	۲/۳۵	۰	۴/۱۱

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱)

یافته‌های تحلیلی-استنباطی

اگر چه موضوع متنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی از دیرباز و در انتقاد از تئوری‌های مربوط به رشد مطرح بوده است، اما می‌توان گفت در عرصه نظرات توسعه روستایی امری تقریباً نو به شمار می‌رود (جوان و حیدری، ۱۳۹۰: ۵۱). در این راستا، در زمان شروع کرونا، ایده تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی به عنوان ابزاری برای سرعت بخشیدن به توسعه اقتصادی در بخش‌های مختلف روستا به شمار می‌آید، که همچنان اهمیت زیادی در ارتقای رفاه و امنیت روستاها در برابر این بیماری دارد. در این راستا، لازم دانسته شد، به بررسی میزان تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی در افزایش تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی روستاهای مورد مطالعه در برابر این بیماری پرداخته شود. به منظور بررسی رابطه بین دو متغیر مطرح شده، از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای و همبستگی استفاده شد.

جدول ۴. میزان تاثیر تنوع بخشی به فعالیت های اقتصادی در افزایش تاب آوری اقتصادی

فاصل اطمینان تفاوت /۹۵	سطح معناداری		T	میانگین	گویه
	بالا	پایین			
۳/۲۲	۳/۵۶	۰/۰۰۰	۲۵/۵۶۴	۳/۴۴	تنوع در منابع درآمدی بخش خدمات
۳/۲۱	۳/۴۵	۰/۰۰۰	۲۵/۳۴۲	۳/۳۱	نگهبانی تاسیسات
۳/۳۱	۳/۵۶	۰/۰۰۰	۲۵/۵۳۲	۳/۴۰	خرید و فروش اراضی و مسکن
۳/۲۱	۳/۴۴	۰/۰۰۰	۲۵/۳۳۱	۳/۳۳	یارانه، و مستمری ها
۳/۱۱	۳/۴۵	۰/۰۰۰	۲۵/۳۱۱	۳/۲۲	اجاره اموال شخصی
۳/۱۱	۳/۴۶	۰/۰۰۰	۲۵/۳۳۶	۳/۳۱	راننده
۳/۳۱	۳/۵۶	۰/۰۰۰	۲۵/۵۵۴	۳/۴۱	کارگر کشاورز
۳/۲۱	۳/۴۷	۰/۰۰۰	۲۵/۳۳۷	۳/۳۶	کار در واحدهای دامداری
۳/۳۲	۳/۵۵	۰/۰۰۰	۲۵/۵۷۰	۳/۴۵	تنوع در منابع درآمد بخش صنعت
۳/۴۱	۳/۶۷	۰/۰۰۰	۲۵/۵۷۸	۳/۵۱	برخورداری از فعالیت های درآمدزای خانگی
۳/۳۲	۳/۵۶	۰/۰۰۰	۲۵/۵۵۴	۳/۴۱	تنوع در منابع درآمد بخش کشاورزی
۳/۴۵	۳/۶۳	۰/۰۰۰	۲۵/۵۸۷	۳/۵۵	تنوع در منابع درآمد بخش صید
۳/۳۳	۳/۵۸	۰/۰۰۰	۲۵/۵۷۵	۳/۴۹	افزایش تعداد واحدهای تولیدی فعال کشاورزی
۳/۳۱	۳/۵۵	۰/۰۰۰	۲۵/۵۶۴	۳/۴۴	افزایش تعداد مراکز خدماتی
۳/۴۱	۳/۶۶	۰/۰۰۰	۲۵/۵۷۸	۳/۵۱	گسترش صنایع کارگاهی در روستاها
۳/۳۲	۳/۵۳	۰/۰۰۰	۲۵/۵۴۰	۳/۴۳	گسترش مکان هایی برای ورزش و تفریح
۳/۲۱	۳/۴۵	۰/۰۰۰	۲۵/۳۳۱	۳/۳۳	اشتغال در واحدهای تولیدی فعال در روستاها

منبع: (یافته های تحقیق، ۱۴۰۱)

جدول ۵. ارتباط بین تنوع اقتصادی و تاب آوری اقتصادی در روستاهای گردشگری پذیر

متغیر وابسته	متغیر مستقل	ضریب همبستگی	سطح معناداری	میزان ارتباط
انعطاف پذیری شغلی و فعالیتی	تنوع اقتصادی	۰/۵۵۵	۰/۰۰۰	معنی دار و مثبت
برخورداری از حمایت اقتصادی و مالی		۰/۵۶۷	۰/۰۰۱	معنی دار و مثبت
داشتن توانمندی اقتصادی و مالی		۰/۵۵۶	۰/۰۰۰	معنی دار و مثبت
انعطاف پذیری در برابر شوک ها از جمله کرونا		۰/۶۴۴	۰/۰۰۲	معنی دار و مثبت
انعطاف پذیری روانی و تحمل شوک		۰/۵۵۶	۰/۰۰۰	معنی دار و مثبت
چاره جویی		۰/۵۷۸	۰/۰۰۱	معنی دار و مثبت
آسیب پذیری اقتصادی کم		۰/۵۶۳	۰/۰۰۰	معنی دار و مثبت
نوآوری و خلاقیت اقتصادی		۰/۵۷۷	۰/۰۰۰	معنی دار و مثبت
قابلیت تطبیق و سازگاری		۰/۵۳۴	۰/۰۰۰	معنی دار و مثبت
مدیریت مالی		۰/۵۱۲	۰/۰۰۰	معنی دار و مثبت

منبع: (یافته های تحقیق، ۱۴۰۱)

مطابق (جدول ۴)، تنوع بخشی در فعالیت های اقتصادی در تمامی گویه های مطرح شده با مقدار میانگین های به دست آمده در آزمون تی در روستاهای مورد مطالعه نسبتا زیاد است. همچنین، مطابق (جدول ۵)، ارتباط بین تنوع اقتصادی و تاب آوری اقتصادی با ضرایب همبستگی به دست آمده در سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵، معنادار و مثبت است.

مشاغل گردشگری در روستاهای شهرستان رشت تحت تاثیر کرونا ویروس قرار گرفته اند، زیرا این بیماری سبب شده تا تقاضا و عرضه در بخش گردشگری کاهش یابد و به مرور با کاهش گردش مالی در روستاها اختلال ایجاد کرده است.

از سوی دیگر بررسی ساختار اقتصادی نواحی روستایی شهرستان رشت، گویای این مطلب است که بخش اعظم این روستاها را گردشگری به خود اختصاص داده، و محور تامین معیشت بسیاری از افراد ساکن در آن محسوب شده، هر چند چنین ساختاری در

زمان قبل از کرونا با توجه به ویژگی‌های طبیعی روستا و قابلیت‌ها و توانمندی آنها در این زمینه دوام داشته، ولی با گسترش بیماری کرونا و تاثیر انکارناپذیر آن بر فضاهای روستایی گردشگری رشت و ناپایداری‌های موجود در ابعاد مختلف، طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، تضمین پایداری سکونت و اشتغال در این نواحی، دشوار است. این موضوع که تحت تاثیر ساختار اقتصادی غیرمتنوع شکل گرفته، نه تنها ساختارهای اقتصادی بلکه ساختارهای اجتماعی و زیست‌محیطی را نیز تحت تاثیر قرار داده و در نهایت منجر به کاهش فرصت‌های شغلی و تقلیل ثبات و ایجاد ناپایداری روستایی شده است. بنابراین روستاهای مورد مطالعه در دو سال اخیر با زوال بخش گردشگری که مهمترین بخش اقتصادی بسیاری از آنها بوده، روبرو شده است.

دلیل این امر نیز کاملا مشهود است، به طوری که به مرور منجر به کاهش درآمد افراد کسبه، کاهش اشتغال مولد در بخش گردشگری، کاهش رضایت از زندگی در روستا، پایین آمدن میزان مشارکت و اعتماد روستایی و عدم تمایل دیگر سرمایه‌گذاران در روستا، و گردیده است.

به همین منظور و جهت مقابله با این بحران و افزایش درآمد روستایی و همچنین افزایش تاب‌آوری اقتصادی آنها، تنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی از طریق احداث کارگاه‌های کوچک، (قالیافی، آلومینیوم‌سازی، شیشه‌بری، بلوک‌زنی، احداث مکان‌هایی برای تعمیرگاه ماشین‌آلات کشاورزی، دوچرخه و موتور، پمپ بنزین روستایی، جوشکاری و) می‌توانند موجب بهبود نسبی وضعیت خانوارهای روستایی و همچنین افزایش تاب‌آوری اقتصادی آنها در مقابله با بحران‌های این چنین گردد.

جدول ۶. میزان تاثیر تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی در افزایش تاب‌آوری اجتماعی

گویه	میانگین T	سطح معناداری	
		بالا	پایین
تنوع در منابع درآمدی بخش خدمات	۳/۵۴	۲۵/۵۸۶	-/۰۰۰
نگهبانی تاسیسات	۳/۴۴	۲۵/۵۶۴	-/۰۰۰
خرید و فروش اراضی و مسکن	۳/۴۲	۲۵/۵۶۰	-/۰۰۰
پارانه، و مستمری‌ها	۳/۲۱	۲۵/۳۱۰	-/۰۰۰
اجاره اموال شخصی	۳/۴۳	۲۵/۵۶۱	-/۰۰۰
راننده	۳/۳۵	۲۵/۳۳۰	-/۰۰۰
کارگر کشاورز	۳/۵۵	۲۵/۵۹۰	-/۰۰۰
کار در واحدهای دامداری	۳/۴۰	۲۵/۵۵۴	-/۰۰۰
تنوع در منابع درآمد بخش صنعت	۳/۵۶	۲۵/۵۹۱	-/۰۰۰
برخورداری از فعالیت‌های درآمدزای خانگی	۳/۴۶	۲۵/۵۷۰	-/۰۰۰
تنوع در منابع درآمد بخش کشاورزی	۳/۳۳	۲۵/۳۳۱	-/۰۰۰
تنوع در منابع درآمد بخش صید	۳/۴۴	۲۵/۵۴۶	-/۰۰۰
افزایش تعداد واحدهای تولیدی فعال کشاورزی	۳/۵۰	۲۵/۵۷۷	-/۰۰۰
افزایش تعداد مراکز خدماتی	۳/۵۰	۲۵/۵۷۷	-/۰۰۰
گسترش صنایع کارگاهی در روستاها	۳/۳۳	۲۵/۳۳۱	-/۰۰۰
گسترش مکان‌هایی برای ورزش و تفریح	۳/۳۳	۲۵/۳۳۱	-/۰۰۰
اشتغال در واحدهای تولیدی فعال در روستاها	۳/۴۴	۲۵/۵۴۶	-/۰۰۰

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱)

جدول ۷. ارتباط بین تنوع اقتصادی و تاب‌آوری اجتماعی در روستاهای گردشگرپذیر

متغیر وابسته	متغیر مستقل	ضریب همبستگی	سطح معناداری	میزان تاثیر
حس تعلق به مکان	تنوع اقتصادی	۰/۵۵۶	۰/۰۰۱	معنی‌دار و مثبت
اعتماد عمومی و نهادی		۰/۵۷۸	۰/۰۰۰	معنی‌دار و مثبت
آگاهی		۰/۶۰۰	۰/۰۰۰	معنی‌دار و مثبت
مشارکت		۰/۵۵۹	۰/۰۰۱	معنی‌دار و مثبت

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲)

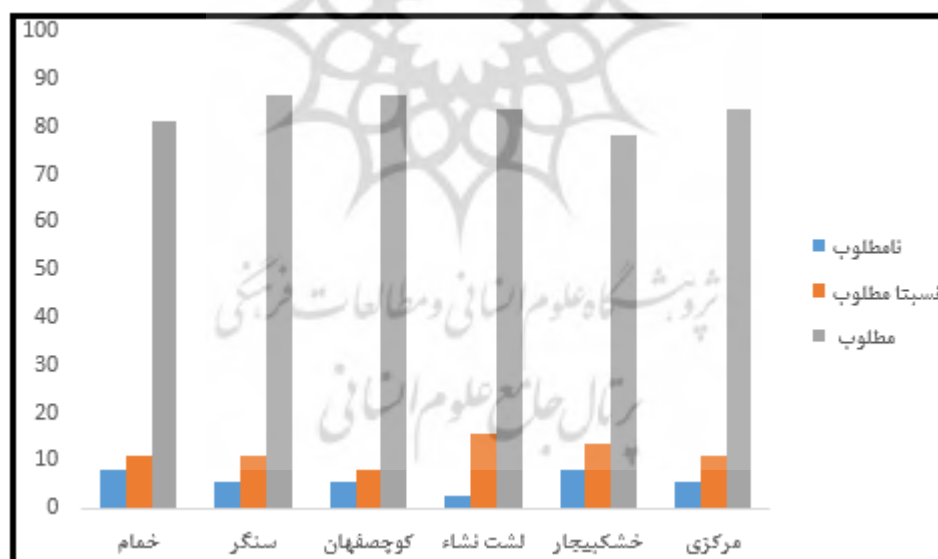
در (جداول ۶ و ۷)، یافته‌ها نشانگر تاثیر زیاد تنوع فعالیت‌های اقتصادی در تاب‌آوری اجتماعی روستاهای گردشگرپذیر رشت در برابر کرونا هستند. این موضوع به ویژه در روستاهای بزرگ‌تر که بخش اعظم فعالیت آنها در بخش گردشگری بوده، بیشتر است. به گونه‌ای که با افزایش میزان تنوع فعالیت‌های اقتصادی در نواحی روستایی، تاب‌آوری اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. بدین ترتیب می‌توان بر اساس نتایج استناد کرد، که اولاً تنوع فعالیت‌های اقتصادی با تاب‌آوری اجتماعی روستاهای گردشگرپذیر رشت ارتباط مستقیم دارد، ثانیاً زمانی که تنوع فعالیت‌های اقتصادی در تاب‌آوری اقتصادی تاثیر می‌گذارد، به همان نسبت در تاب‌آوری اجتماعی نیز تاثیر دارد. بنابراین توسعه بخش‌های کشاورزی، دامداری، خدماتی، و... (تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی)، در روستاهای محدوده مورد مطالعه راه‌حل اساسی توسعه روستایی و تحقق تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی آنها است. به منظور دسته‌بندی میزان تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی در هر یک از بخش‌های شهرستان رشت با تمرکز بر تنوع فعالیت‌های اقتصادی، از انحراف معیار، استفاده شد. توزیع فراوانی پاسخگویان (اعضای شورای روستا و دهیاران)، در سه گروه دارای دیدگاه مطلوب، نسبتاً مطلوب و نامطلوب مطرح شد.

- ❖ وضعیت تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی روستاهای گردشگرپذیر شهرستان رشت در برابر کرونا با تمرکز بر تنوع فعالیت‌های اقتصادی؛ نامطلوب=نمره حاصله > میانگین-انحراف معیار
- ❖ وضعیت تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی روستاهای گردشگر پذیر شهرستان رشت در برابر کرونا با تمرکز بر تنوع فعالیت‌های اقتصادی؛ نسبتاً مطلوب=میانگین-انحراف معیار < نمره حاصله < میانگین+انحراف معیار
- ❖ وضعیت تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی روستاهای گردشگر پذیر شهرستان رشت در برابر کرونا با تمرکز بر تنوع فعالیت‌های اقتصادی؛ مطلوب=نمره حاصله > میانگین+انحراف معیار.

جدول ۸. توزیع فراوانی وضعیت تاب‌آوری اقتصادی-اجتماعی بخش‌های شهرستان رشت در برابر کرونا با تمرکز بر تنوع فعالیت‌های اقتصادی

وضعیت تاب‌آوری	بخش	فراوانی	درصد
وضعیت تاب‌آوری نامطلوب	مرکزی	۲	۵/۴۰
		۴	۱۰/۸۱
وضعیت تاب‌آوری نسبتاً مطلوب	مرکزی	۳۱	۸۳/۷۸
		۳	۸/۱۰
وضعیت تاب‌آوری مطلوب	خشکیچار	۵	۱۳/۵۱
		۲۹	۷۸/۳۷
وضعیت تاب‌آوری نامطلوب	لشت نشاء	۱	۲/۷۰
		۵	۱۳/۵۱
وضعیت تاب‌آوری نسبتاً مطلوب	لشت نشاء	۳۱	۸۳/۷۸
		۲	۵/۴۰
وضعیت تاب‌آوری مطلوب	کوچصفهان	۳	۸/۱۰
		۳۲	۸۶/۴۸
وضعیت تاب‌آوری نامطلوب	سنگر	۲	۵/۴۰
		۴	۱۰/۸۱
وضعیت تاب‌آوری نسبتاً مطلوب	سنگر	۳۲	۸۶/۴۸
		۳	۸/۱۰
وضعیت تاب‌آوری نامطلوب	خمام	۴	۱۰/۸۱
		۳۰	۸۱/۰۸

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱)



شکل ۳. توزیع فراوانی وضعیت تاب‌آوری اقتصادی-اجتماعی بخش‌ها در برابر کرونا با تمرکز بر تنوع فعالیت‌های اقتصادی (نگارندگان)

مطابق (جدول ۸)، و (شکل ۳)، وضعیت تاب‌آوری اقتصادی-اجتماعی پس از ایجاد تنوع فعالیت‌های اقتصادی از دیدگاه اعضای شورا و دهیاران؛ در بخش مرکزی با مقدار (۳۱ نفر) و درصد ۸۳/۷۸، در بخش خشکیچار با مقدار (۲۹ نفر) و درصد ۷۸/۳۷، لشت نشاء با مقدار (۳۱ نفر) و درصد ۸۳/۷۸، در بخش کوچصفهان با مقدار (۳۲ نفر) و درصد ۸۶/۴۸، در بخش سنگر با مقدار (۳۲ نفر) و درصد ۸۶/۴۸، در بخش خمام با مقدار (۳۰ نفر) و درصد ۸۱/۰۸ درصد؛ مطلوب ارزیابی شد.

نتیجه گیری

کرونا در کوتاه مدت و بلندمدت بر اقتصاد خانوارها و اقتصاد بخش گردشگری تاثیرگذار است. بازار برخی از محصولات صنایع-دستی گردشگری استان و به تبع آن محدوده مورد مطالعه و همچنین بخشی از کسب و کارهای مرتبط با گردشگری به طور مستقیم و غیرمستقیم دچار اختلال شده است. بر این اساس، میزان تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی افراد در برابر بحران پیش‌روی کاهش یافته است. این موضوع به ویژه در روستاهایی که فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی هستند، بیشتر است. به گونه‌ای که با کاهش میزان تنوع فعالیت‌های اقتصادی در مناطق روستایی گردشگرپذیر، تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی آنها در برابر بحران-های پیش‌روی همانند کرونا کاهش می‌یابد. بنابراین یکی از راهکارهای مهم افزایش تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی در روستاهای گردشگرپذیر در برابر کرونا، تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی است. نتایج پژوهش نشان داد که تنوع‌بخشی به راهبردهای معیشت زراعی، دامداری، صید، صنایع‌دستی و ... باعث افزایش توان خانوار برای کسب درآمد بیشتر، امنیت غذایی بالاتر و ... خواهد شد. بر اساس یافته‌های توصیفی اکثر مردم قبل از کرونا دارای یک شغل (در زمینه گردشگری) بودند و با شرایط پیش‌آمده کرونا، یا از روستا مهاجرت نمودند و یا به شغل دیگری با درآمد پایین و متوسط روی آورده‌اند. در مجموع نتایج، دوران اکنون (پسا‌کرونا) گردشگری) برای روستاهای گردشگرپذیر در شرایط عادی قرار ندارد. این دوران شرایط سختی را برای افراد کسبه ایجاد خواهد کرد زیرا زنجیره اتصال بحران کرونا است و در این شرایط وضعیت سختی پیش‌روی افراد کسبه در حوزه گردشگری در روستاهای شهرستان رشت قرار دارد. از این رو، با توجه به نگرانی‌های ناشی از کرونا و تأثیری که بر وضعیت اقتصادی و ناامنی اقتصادی زندگی کسب و کارهای گردشگری باقی مانده، باید به دنبال شرایط مطلوب‌تر در کنار تنوع-سازی به فعالیت‌های اقتصادی بود. در این راستا، لازم است راه‌حل‌های پیشنهادی بر اساس معیار تاب‌آوری در راستای (فهم-پذیری، مدیریت‌پذیری) صورت گیرد. به این صورت که با نگاه یکپارچه و هم‌زمان و ایجاد آگاهی و فرهنگ‌سازی از طریق رسانه، انجام تحقیقات در زمینه گردشگری در شرایط بحران، برنامه‌ریزی منسجم و یکپارچه سازمان‌های دولتی در این زمینه، می‌تواند راهگشای شرایط پیش‌روی گردشگری در روستاهای شهرستان رشت باشد. در نهایت در راستای نتایج، راهکارهای تحقیق به شرح ذیل پیشنهاد گردید:

- ❖ تاکید بر بررسی ویژگی‌های فردی افراد کسبه و نیز دارایی و امکانات آنها در طرح‌های توسعه اقتصادی و اشتغالزایی روستایی برنامه ششم توسعه به منظور در نظر گرفتن سناریوی متناسب با فضای حاکم بر اقتصاد و معیشت آنها در روستاهای بخش لشت نشاء، کوچصفهان و سنگر؛
- ❖ تاسیس صندوق‌های اعتباری خرد در روستاها در قالب گروه‌های هدف مانند زنان و مردان با هدف تامین سرمایه اولیه برای شروع به فعالیت‌های فرعی (در بخش‌های کشاورزی، دامداری روستاهای بخش لشت نشاء، کوچصفهان و سنگر)، که ریسک پایین‌تر و در نتیجه پذیرش بالاتری را در بین آنها به همراه دارد.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله که مستخرج از رساله دکتری است، حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) باصولی، مهدی و جباری، گلنوش (۱۴۰۰). رابطه مدیریت بحران و تاب‌آوری جامعه مقصد گردشگری در بحران کرونا مطالعه موردی: شهر همدان، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۸، شماره ۱، صص. ۳۳-۴۸.
- ۲) بهمنی، اکبر و نازکتبار، حسین (۱۴۰۰). بررسی تأثیر سرمایه‌های معیشتی بر بهبود تاب‌آوری روستاییان در همه‌گیری کرونا، تبیین نقش میانجی بهزیستی اجتماعی، مدیریت بحران، دوره ۱۰، شماره ویژه نامه. صص. ۱۱۵-۱۲۴.
- ۳) حسن‌پور، محمود؛ شاهی، طاهره و ارزنگ مهر، داود (۱۳۹۹). الگوی مدیریت بحران برای بخش عرضه گردشگری ایران؛ نمونه موردی: بحران شیوع ویروس کووید-۱۹، فصلنامه مدیریت گردشگری، دوره ۱۵، شماره ویژه نامه همه‌گیری کووید ۱۹. صص. ۸۹-۵۹.
- ۴) دلاکه، حسن؛ ثمره محسن بیگی، حسین و شاهپوندی، احمد (۱۳۹۶). سنجش میزان تاب‌آوری اجتماعی در مناطق شهری اصفهان، جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، دوره ۳، شماره ۹، صص. ۲۵۲-۲۲۷.
- ۵) روستا، مجتبی؛ ابراهیم‌زاده، عیسی و استگلدی، مصطفی (۱۳۹۷). ارزیابی میزان تاب‌آوری اجتماعی شهری موردشناسی: شهر زاهدان، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دوره ۹، شماره ۳۲، صص. ۱۴-۱.
- ۶) ساسان‌پور، فرزانه؛ آهنگری، نوید و حاجی‌نژاد، صادق (۱۳۹۶). ارزیابی تاب‌آوری منطقه ۱۲ کلانشهر تهران در برابر مخاطرات طبیعی، نشریه تحلیل مخاطرات محیطی، دوره ۴، شماره ۳، صص. ۸۵-۹۸.
- ۷) سام‌آرام، عزت‌الله و منصور، سمانه (۱۳۹۶). تبیین و بررسی مفهوم تاب‌آوری اجتماعی و ارزیابی تحلیلی شاخص‌های اندازه‌گیری آن، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۸، شماره ۳۲، صص. ۳۱-۱.
- ۸) سجاسی‌قیداری، حمدالله؛ شادی خوب، سید رضا؛ حسینی، کهنوج و مرادی، کبریا (۱۳۹۷). اثرات تنوع‌بخشی اقتصادی روستایی بر تاب‌آوری معیشت روستاییان در دهستان رادکان شهرستان چناران، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره ۷، شماره ۲۴، صص. ۴۱-۷۰.
- ۹) ضیاء‌نوشین، محمد مهدی (۱۳۹۹). روستا، کرونا و مهاجران روستایی: <http://www.tccim.ir>.
- ۱۰) طالشی، مصطفی و سید اخلاقی، سید جعفر (۱۳۹۸). بررسی نقش تنوع معیشتی در تاب‌آوری خانوارهای روستایی حوزه آبخیز حبله رود در مواجهه با خشکسالی، نشریه علمی تحقیقات مرتع و بیابان ایران، دوره ۲۶، شماره ۲، صص. ۴۵۹-۴۷۳.
- ۱۱) طهماسبی‌مقدم، حسین؛ حیدری، محمد تقی؛ واعظی، موسی و رسول‌زاده، زهرا (۱۴۰۰). تبیین نقش سازمان‌های غیردولتی در افزایش تاب‌آوری اجتماعی در برابر پاندمی کرونا(مطالعه موردی: شهر تبریز)، پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، دوره ۹، شماره ۴، صص. ۱۱۰۲-۱۰۷۹.
- ۱۲) قاسمی، مریم؛ جوان، جعفر؛ شایان، حمید و نوغانی دخت‌بهمنی، محسن (۱۳۹۰). پایدارسازی جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان مشهد با تأکید بر رویکرد متنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، دوره ۹، شماره ۱۶، صص. ۱۲۵-۱۴۴.
- ۱۳) گنجیان، شیوا؛ مولائی‌هشجین، نصراله و بیگدلی، آتوسا (۱۴۰۲). تبیین تاب‌آوری اقتصادی روستاهای گردشگری‌پذیر در برابر بیماری کووید-۱۹ (مورد مطالعه: روستاهای شهرستان رشت)، نشریه جغرافیا و مخاطرات محیطی دانشگاه فردوسی مشهد، پذیرفته شده، انتشار آنلاین از تاریخ ۱۳ تیر ۱۴۰۲.
- ۱۴) محمدی، علیرضا و پاشازاده، اصغر (۱۳۹۶). سنجش تاب‌آوری شهری در برابر خطر وقوع زلزله (مطالعه موردی: شهر اردبیل)، پژوهش‌های دانش زمین، دوره ۸، شماره ۳۰، صص. ۱۲۶-۱۱۲.
- ۱۵) محمدی، سعدی (۱۴۰۰). تحلیل و سنجش ارتباط تنوع‌بخشی اقتصادی با تغییرات سطح تاب‌آوری نواحی روستایی (مطالعه موردی: شهرستان‌های مریوان و سروآباد استان کردستان)، مجله آمایش جغرافیایی فضا، دوره ۱۱، شماره ۳۹، صص. ۴۴-۲۳.
- 16) Adger, W. N. (2000). Social and ecological resilience: Are they related? *Progress in Human Geography*, Vol.24, No.3, pp. 347-364. DOI: 10, 1191/030913200701540465.
- 17) Bahmani, A., & Nazoktabar, H. (2021). Investigating the Impact of Livelihood Capital on Improving Rural Resilience in Coronavirus Epidemic, Explaining the Mediating Role of Social well-being. *Emergency Management*, 10(Corona Special List), 115-124. [Persian].
- 18) Basouli, M., & Jabbari, G. (2021). The Relationship between Crisis Management and Community Resilience in Tourism Destination at Corona Crisis Case Study: Hamedan City. *urban tourism*, Vol.8, No.1, pp. 33-48. doi: 10.22059/jut.2021.318782.884. [Persian].

- 19) Becken, Susanne. & John E. Hay. (2007) *Tourism and climate change: Risks and opportunities*, edition1, Publisher Channel View Publications.
- 20) Birnbaum, M. L., Daily, E. K., O'Rourke, A. P., & Loretto, A. (2016). Research and evaluations of the health aspects of disasters, Part IX: Risk-reduction framework. *Prehospital and Disaster Medicine*, Vol.31, No.3, pp. 309-325.
- 21) Bush, J. & Doyon, A. (2019). Building urban resilience with nature-based solutions: How can urban planning contribute?, *Cities*, Vol.95, No.2, pp.1-8.
- 22) Calgaro, Emma. & Kate Lloyd. (2008) Sun, sea, sand and tsunamis: Examining disaster vulnerability in the tourism community of Khao Lak Thailand, *Journal of Tropical Geography*, Vol.29, No.3, pp.288–306.
- 23) Delake, H., Samare Mohsen Beigi, H., & Shahivandi, A. (2017). Evaluation of Social Resilience in Urban Areas of Isfahan. *Sociology of Social Institutions*, Vol.4, No.9, pp. 227-252. doi: 10.22080/ssi.2017.1565. [Persian].
- 24) Ganjin, S., MolaeiHashjin, N., & bigdeli, A. (2023). Explaining the economic resilience of touristic villages against the disease of Kovid-19 (case of study: villages of Rasht county). *Journal of Geography and Environmental Hazards* Accepted Manuscript, Available Online from 04 July. doi: 10.22067/geoh.2023.83023.1385. [Persian].
- 25) Giudice, G, Hanson, J, Kontolemis, Z. (2017). Economic Resilience in EMU, Quarterly Report on the Euro Area, Vol.17, No.2, pp. 9 – 15.
- 26) Hassan Pour, M., Shahi, T., & Arjang Mehr, D. (2020). Structural Model of Crisis Management for Iran's Tourism Supply Sector; Case Study: COVID – 19 Pandemic. *Tourism Management Studies*, Vol.15, No.0, pp. 59-89. doi: 10.22054/tms.2020.53917.2367. [Persian].
- 27) Javan, J., Shayan, H., Noghani, M., & Ghasemi, M. (2011). The Stability of Population in Rural Habitations of Mashhad, with a Focus on Diversification Approach to Economic Activities. *Journal of Geography and Regional Development*, Vol.9, No.16, pp.125-144. doi: 10.22067/geography.v9i16.11032. [Persian].
- 28) Kwok, A. H., Doyle, E. E. H., Becker, J., Johnston, D., & Paton, D. (2016). What is 'social resilience'? Perspectives of disaster researchers, emergency management practitioners, and policymakers in New Zealand. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 19, 197-211.
- 29) Lebel, L., J. M. Anderies, B. and Campbell, C., Folke, S., Hatfield- Dodds, T. P., Hughes, J. W. (2006). Governance and the capacity to manage resilience in regional social-ecological systems. *Ecology and Society*, Vol.11, No.1, pp. 1-19. DOI: <http://www.ecologyandsociety.org/vol11/iss1/art19>.
- 30) Liu, Ying. & Gayle, A. Albert. & Wilder-Smith, Annelies. & Rocklöv, Joacim. (2020). The reproductive number of COVID-19 is higher compared to SARS coronavirus. *Journal of travel medicine*, Vol.27, No.2, pp.1-4
- 31) Maguire, B., & Hagan, P. (2007). Disasters and communities: Understanding social resilience. *Australian Journal of Emergency Management*, Vol.22, No.2, pp. 548–564.
- 32) Mohammadi, A., & Pashazadeh, A. (2017). Measurement of urban resilience against the risk of earthquake incidence Case study: Ardebil City. *Researches in Earth Sciences*, Vol.8, No.2, pp. 112-126. [Persian].
- 33) Mohammadi, S. (2021). Measuring the Relationship between Economic Diversity with the Change of Resiliency level of Boundary Rural Areas (Case Study: Marivan and Sarvabad cities in Kurdistan Province). *Geographical Planning of Space*, Vol.11, No.39, pp. 23-44. doi: 10.30488/gps.2021.91923. [Persian].
- 34) Norris, F.H., Stevens, S.P. and Pfefferbaum, B., Wyche K.F., Pfefferbaum, R. L. (2008). Community Resilience as a Metaphor, Theory, Set of Capacities, and Strategy for Disaster Readiness, *American Journal of Community Psychology*, Vol.41, No.2, pp. 127-150. DOI: 10.1007/s10464-007-9156-6.
- 35) Panzer Krause, Sabine. (2022). Rural Tourism in and after the COVID-19 Era: "Revenge Travel" or Chance for a Degrowth-Oriented Restart? Cases from Ireland and Germany. This article belongs to the Special Issue Rural Tourism. Vol.3, No.2, pp. 399-415; <https://doi.org/10.3390/tourhosp3020026>.

- 36) Pennington-Gray, L. (2018) Reflections to move forward: Where destination crisis management research needs to go, *Tourism Management Perspectives Journal*, Vol.25, pp.136–139.
- 37) Post, Washington. (2020) Mapping the worldwide spread of the coronavirus, *Washington Post*.
- 38) Qiu, Jianyin. & Shen, Bin. & Zhao, Min. & Wang, Zhen. Xie, Bin. & Xu, Yifeng. (2020) a nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations, *General psychiatry Journal*, Vol.33, No.2, pp.1-3
- 39) Rose A. (2007). Economic resilience to natural and man-made disasters: Multidisciplinary origins and contextual dimensions. *Environmental Hazards*, Vol.7, No.4, pp. 383-398. DOI: 10.1016/j.envhaz.2007.10.001.
- 40) Rousta, M., Ebrahimzadeh, I., & Istgaldi, M. (2018). Assessment of urban social resilience (Case study: city of Zahedan). *Journal of Research and Urban Planning*, Vol.9, No.32, pp. 1-14. [Persian].
- 41) Sajasi-Qaidari, Hamdallah; Shadi Khob, Seyed Reza; Hosseini, Kohnuj and Moradi, Kobriya (2017). The effects of diversification of rural economy on the resilience of villagers' livelihoods in Radkan village of Chenaran city, *Space Economy and Rural Development Quarterly*, Vol.7, No.24, pp. 70-41. [Persian].
- 42) Sam, A., & mansouri, S. (2017). Explaining the Concept of Social Resilience and Analyzing its Measurement Indicators. *Social Development & Welfare Planning*, Vol.8, No.32, pp. 1-31. doi: 10.22054/qjds.2017.8424. [Persian].
- 43) Sasanpour F, Ahangari N, H ajinejad S. (2017). Evaluation of the urban resilience against natural hazards in 12 region of Tehran Metropolis . *Journal of Spatial Analysis Environmental Hazards*; Vol.4, No.3, pp. 85-98. [Persian].
- 44) Schroeder, Ashley. & Pennington-Gray, Lori. & Donohoe, Holly. & Kiouisis, Spiro. (2013) Using social media in times of crisis, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, Vol.30, No.1–2, pp.126–143.
- 45) Tahmasebi, H., Heydari, M. T., Vaezi, M., & Rasoulzade, Z. (2022). Explain The role of NGOs in increasing social resilience against the Corona pandemic (Case study: Tabriz city). *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, Vol.9, No.4, pp. 1079-1102. doi: 10.22059/jurbangeo.2021.322716.1510. [Persian].
- 46) Taleshi, M., & Seyed Akhlaghi, S. J. (2019). Role of livelihood diversity in rural households resilience against drought risk (Case study: Hablehroud Basin). *Iranian Journal of Range and Desert Research*, Vol.26, No.2, pp. 459-473. doi: 10.22092/ijrdr.2019.119366. [Persian].
- 47) World Health Organization (WHO). (2020) Corona Virus Disease 2019. Retrieved from <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-theyhappen>. (April 03, 2020)
- 48) Zhang, Yingfei. & Ma, Zheng. Feei. (2020) Impact of the COVID-19 pandemic on mental health and quality of life among local residents in Liaoning Province, China: A cross-sectional study, *International journal of environmental research and public health*, Vol.17, No.7, pp.23-81.
- 49) Zia Noushin, Mohammad Mahdi (2019). Village, corona and rural migrants: <http://www.tccim.ir>. [Persian].